

Zitierhinweis

Mašek, Petr : recension de : Kristina Uhlíková / Dita Jelínková Homolová / Jitka Císařová / Jan Uhlík (eds.), Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů, Praha : Artefactum, 2017, dans : Český časopis historický, 2018, 2, p. 614-615, DOI: 10.15463/rec.1737014492

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

historiky, ale i pro současné politiky zdrojem potřebného poučení.

Jaroslav Pánek

Kristina UHLÍKOVÁ – Dita JELÍNKOVÁ
HOMOLOVÁ – Jitka CÍSAŘOVÁ
– Jan UHLÍK

Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů

Praha, Artefactum – Ústav dějin umění
AV ČR 2017, 230 s.,
ISBN 978-80-86890-96-8.

Kolektiv autorů se pokusil na základě osudů pěti německých šlechtických rodů v Čechách představit principy fungování Národní kulturní komise (Státní památkové správy) po druhé světové válce a počátkem 50. let. V počátečních kapitolách se autoři věnují obecným osudům šlechty v první polovině 20. století, sledují její postoje k první republice, národnostní identifikace a strategie boje s pozemkovou reformou. Poznamenejme, že často citovaný Pekařův spis *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy* (v češtině i v němčině) je titulem v zámeckých knihovnách velmi oblíbeným. Autoři zmiňují petice česky uvědomělých příslušníků šlechtických rodů prezidentu Benešovi, později Háchovi, stejně jako nadšení německy uvědomělých rodů ze záboru Sudet. Odměny se nedočkali ani jedni, ani druzí. Základním tématem knihy nejsou osudy rodů či jednotlivců, ale jejich sídel a movitých památek v nich uložených. Zámecká sídla německých rodů zůstala po roce 1945 v první fázi na pospas okolnímu obyvatelstvu (předtím osvobozujícím armádám USA a Sovětského svazu). Autoři shromáždili řadu dokladů o rozkrádání zámeckých mobiliářů v této době. Kniha ovšem nezmi-

ňuje jednu součást výbavy obydlí zámekských sídel, která se stala kořistí vojáků, blízkých obyvatel nebo zaměstnanců jako první. Na to upozornil nález tzv. „bečovského pokladu“, se kterým vévoda Heinrich Beaufort-Spontin (1880–1966) ukryl i archiv starých a drahých vín a ušlechtilých destilátů. Lze předpokládat, že takový archiv byl součástí každého zámku.

V obecné kapitole věnované Národní kulturní komisi (NKK) není, bohužel, zmíněna oblast zámeckých knihoven. NKK tehdy akceptovala návrh PhDr. Bohumíra Lifky a zachovala (v rámci možností) jednotlivé knihovny jako původní historické celky. To byl v zemích za „železnou oponou“ postoj zcela unikátní.

První kapitola o konkrétních osudech sbírek je věnována rodu Clary-Aldringenů, který patřil mezi nadšené příznivce sudetoněmeckého hnutí. Je symptomatické, že v edici vzpomínek Alfonse knížete Clary-Aldringena (1887–1978) zcela chybí vzpomínky na dobu druhé světové války. Autoři se podrobně věnují osudům zámeckých sbírek v Teplicích. Některé citované dokumenty, např. o konfiskovaných kytarách, které „nemohou v lidové kultuře působit prospěšně“ a je proto třeba je „použít pro export“, působí humorně, ale zároveň při jejich četbě vlastně mrazí. Podobně „zábavné“ jsou zprávy o různých neznámých, minimálně identifikovaných osobách, které ze zámku pod různými záminkami odvážely historické předměty na neznámá místa. Za neobvyklou je třeba považovat zprávu z roku 1950, podle které získala sedm rodinných portrétů Elisabeth de Baillet Latour (1885–1955), rozená Clary-Aldringen. V jiných případech nebyly úřady tak vstřícné.

Národnostní postoj hrabat Czerninů nebyl tak černobílý jako v případě teplických knížat. Hrabě Eugen (1892–1955) se roz-

hodoval těžko, pragmaticky, ale nakonec situaci vyhodnotil krátkozrace a přihlásil se k německé národnosti. I jeho zámky, zejména Krásný Dvůr, se po válce neubránily rozkrádání. Zdejší krádež byla rozsáhlá, neobešla se bez nákladního automobilu a udála se za bílého dne, přesto nikdy nebyla vyšetřena. Mobiliář zámku byl „beze stopy rozchvácen“. Autoři tvrdí, že knihovna v aktuální expozici byla vytvořena ze svozů, což se nezakládá na pravdě. Původní zámecká knihovna v Krásném Dvoře (přibližně 2500 svazků) zůstala dodnes instalována v expozici, svozy z okolních zámků (Petrohrad, Slabce, Sokolov aj.) byly uloženy v depozitáři. Těž je třeba opravit tvrzení o likvidaci knihovny zámku Petrohrad, která se zachovala alespoň v torzálním stavu cca 450 svazků.

V kapitole, věnované osudům mobiliáře ze zámků Hrubá Skála a Doksany je třeba vysvětlit problém jména jejich majitelů, kterými byli Lexové. V roce 1790 získali, spolu s povýšením do šlechtického stavu, predikát „z Aehrenthalu“, který sice místy užívali bez původního jména, ale nikdy úředně nepožádali o změnu. Hraběcí stav jim byl roku 1909 udělen také na jméno Lexa a pod tímto jménem jsou uváděni v Gothajském almanachu i v dodnes vycházejícím genealogickém almanachu v Limburgu an der Lahn. Příjmení rodu, Lexa, autoři v textu místy užívají, ale zjevně jej považují za jméno křestní. Příběhy mobiliáře se od ostatních zámeckých sbírek příliš neliší, opět lze doplnit, že do našich dnů přežila i zámecká knihovna Doksany (dochovalo se cca 1600 svazků z původních zhruba 2000 svazků).

Další kapitola popisuje osudy knížecí linie rodu Kinských a jejich majetku. Zde bych polemizoval s tvrzením, že nerovnorodý a církevně neposvěcený sňatek Ulricha knížete Kinského (1893–1938) jej „uvrhl do

společenské izolace“. Po rozpadu monarchie se staré tradice šlechtických rodů rychle hroutily; proces jejich koroze ostatně nastal již v 19. století a podobné příběhy se stávaly v mnoha rodinách. K nejednoznačnému politickému smýšlení této rodiny lze doporučit vzpomínky Cecilie hraběnky ze Sternbergu (1908–1993), která píše o „hrůze onoho večera“ [anšlus Rakouska]. Ten „jeden z neoblíbenějších přátel“ Ulrich Kinský (1893–1938) vítězoslavně vítal, zatímco jeho manželka Mathilda (1900–1974) prolévala slzy. Na okraj uvádím opravu drobné titulární nepřesnosti u Ulrichova syna Franze Ulricha (1936–2009), který je uveden jako princ. Kinští měli knížecí titul udělen pouze primogeniturně, tj. kromě panujícího knížete užívali všichni ostatní titul hraběte. Osířelý dvouletý chlapec se ovšem bez ohledu na věk stal po smrti svého otce knížetem. V zámcích této větve Kinských se nacházely knihovny v Heřmanově Městci (částečně zachována) a v České Kamenici, kde Dr. Lifka uvádí, že byla po válce rozchválena.

Poslední popisovanou rodinou jsou Waldsteinové a jejich zámky v Mnichově Hradišti, na Kozlu a Doksech. Na příkladu zámku Mnichova Hradiště je vidět, že osobnost správce objektu, nejlépe pak bývalého zaměstnance znalého zdejších poměrů, dokázala zajistit ochranu majetku před rozkrádáním.

Šlechtická sídla ve stínu prezidentských dekretů je pečlivě sestavné dílo, které je zároveň čtivé, ale i poučné. Zabývá se nedávnou historií, o které koluje řada legend, podložených i vyvratitelných. V neposlední řadě je třeba ocenit bohatý doprovodný ilustrační materiál. Na závěr bych pouze doporučil doplňovat šlechtická jména základními biografickými daty, protože některé rodiny často užívaly oblíbená jména opakovaně.

Petr Mašek